

Almedalen 2008:

Tänk på vad ni säger, Alliansen!

Maria Eriksson och Fredrik Segerfeldt

2008-07-04

MUNKHAMMAR ADVISORY
Ideas and initiatives for progress and prosperity

Att välja sina ord

Att vara en besserwisser är ett socialt handikapp. Att märka ord är kanske ännu värre. Den som vid middagar rättar till folks uttryck eller ordval blir inte populär, särskilt inte om begreppen har en ideologisk innebörd som få har tänkt på eller kanske ens förstår. Därför har vi bitit oss i tungan ett otal gånger. I stället har vi valt att nu ge uttryck för vår frustration i skriftlig form.

För några decennier sedan myntade Lars Gustafsson uttrycket problemformuleringsprivilegiet. Med det menade han att den politiska rörelse som får möjlighet att bestämma vilka frågor som ska diskuteras och ur vilket perspektiv, har vunnit mycket.

Begreppet öppnade upp ögonen för många i borgerligheten, och fick dem att inse att de mestadels spelade på motståndarnas planhalva. Uppförsbacken var tung och en rejäl satsning gjordes för att kunna sätta agendan, som man kanske skulle uttrycka det nuförtiden. Det lyckades delvis, och 1980- och 1990-talen blev två decennier då frihetens idéer gjorde stora avtryck på det svenska samhället.

Men nu verkar det som att den frihetliga vågen är på väg att ebba ut, trots att regeringen är borgerlig. Inte minst beror det på en språklig kapitulation.

Språket har en oerhörd makt över vår föreställningsvärld, över vilka utgångspunkter vi ska ta och över vilka ingångsvärden vi har när vi närmar oss en fråga. Makten över språket kan därför ses som en del av problemformuleringsprivilegiet. Den som lyckas få ord och uttryck att representera nya saker, företeelser och processer förskjuter inte bara deras betydelse. När orden dessutom har positiva värden blir det politiskt omöjligt att inta en annan ståndpunkt. Det är få politiker som är, eller vill vara, emot frihet, välfärd och jämlikhet.

Vi som är författare till denna skrift råkar vara starkt samhällsengagerade – i hög grad för rättvisa och välfärd. Men vi delar inte vänsterns definition av dessa begrepp. Vår uppfattning är rentav att vänsterns definition – att det mesta handlar om att staten ska lägga allt till rätta – kan skada viktiga mål som rättvisa och välfärd. Vi har ett annat synsätt. Det bör borgerligheten också ha, och våga stå för det.

Om man som borgerlig politiker inte tar strid för vad dessa begrepp egentligen innebär är man förvisad till defensivt spel på motståndarnas planhalva. När begrepp som välfärd får betydelsen offentliga utgifter och det dras likhetstecken mellan stat och samhälle, ja då har högskattestatens försvarare vunnit mycket. Likaså när en reform automatiskt innebär ökade offentliga utgifter. Eller när skattefinansierad kallas gratis; vem minns inte tidningsrubrikerna innan valet som annonserade att moderaterna ville införa ”gratis förskola”.

Det finns därför all anledning för politiskt intresserade att vara mycket noggranna med sitt ordval. Det gäller inte minst borgerligt sinnade personer. För efter sju decennier av socialdemokratisk dominans bär vårt språkbruk stark vänsterprägel, ofta utan att vi vet om det eller tänker på det. Det insåg vi inte minst under arbetet med den här skriften när vi upptäckte att vi själva använt begreppet 'det offentliga' synonymt med något politiskt. Trots att ordet har den bredare innebörden av något som är allmänt, i motsats till privat. I ett Sverige där den politiska sfären under långa perioder har växt, har visserligen utrymmet för det allmänna, icke-politiska krympt. Men inte till den grad att ett sådant språkbruk är ursäktligt.

Det kan vara svårt att hålla tungan rätt i mun – hur lätt är det inte att en vanlig försäljning blir en 'utförsäljning' – men det om något visar på behovet av att ta tillbaka makten över språket och orden.

Och vilket tillfälle kan vara bättre än under Almedalsveckan. Det är få andra ställen och tidpunkter i Sverige som är så indränkta i politiska ord som Almedalen. Här finns i det närmaste obegränsade möjligheter att lyssna på och analysera dem.

Vi har gått igenom sju tal som representanter för vart och ett av riksdagspartierna har hållit i Almedalen de senaste två åren. Vi kommer att se hur innebörden i ord och uttryck hos vänstern har förskjutits, från neutrala ordboksdefinitioner till socialdemokratiskt laddade värdebegrepp.¹ Det måste borgerligt sinnade tänka på. Men vi har också, hos allianstalarna, funnit ett språkbruk som ur ett liberalt perspektiv är oacceptabelt.

Denna rapport handlar inte om att Alliansen bör driva en annan politik, utan om att de ska använda ett annat språk. Det finns en diskrepans mellan vad de borgerliga vill säga och vilka ord de använder i vilken betydelse. Ofta menar de rätt, men säger fel. Det är dags för en språklig uppsträckning i Alliansen. Därför redovisar vi här vad vi inte vill höra i år igen. Tänk på vad ni säger!

Maria Eriksson

Frilandsskribent med inriktning på politik

Fredrik Segerfeldt

Projektledare på tankesmedjan Den Nya Valfärden

¹ Vi har utgått från definitioner av olika politiska begrepp från Nationalencyklopedin, Esseltes Svensk Ordbok och Wikipedia. Att vi inte har använt samma källa för alla ord beror helt enkelt på att det inte finns tydliga definitioner av samtliga ord i något av dessa verk.

Begreppen och talarna

Nu ska vi således diskutera hur talare i Almedalen 2007 använde olika ord och vilken betydelse de gav dem. Vi har delat upp begreppen i tre kategorier:

- rättvisa, det vill säga ord som har med synen på människan och hennes förmåga att göra, samt statens roll när det gäller social trygghet och välfärd
- samhället, som handlar om hur man ser på begrepp som stat och samhälle
- kostnader, som handlar om hur man ser på offentliga finanser.

De som talade i Almedalen 2007 var för Alliansen Anders Borg, Nyamko Sabuni, Göran Hägglund samt Andreas Carlgren, och för vänsterpartierna Mona Sahlin, Peter Eriksson och Lars Ohly. Tyvärr finns varken Lars Ohlys eller Anders Borgs tal tillgängliga. Därför har vi när det gäller vänsterpartiet i stället valt att granska Ohlys tal från 2006, och i moderaternas fall Fredrik Reinfeldts tal från samma år.

Rättvisa

Här behandlas begreppen rättvisa, jämlikhet, klyftor, solidaritet, välfärd och trygghet.

Rättvisa, jämlikhet och klyftor

Rättvisa är enligt Wikipedia ”ett etiskt begrepp som innebär normen att följden av handlingar, egenskaper eller förhållanden är moraliskt rätt, rättsinlig och rättfärdig med beaktande av den som berörs av handlingarna, egenskaperna eller förhållandena. Enligt den förhärskande uppfattningen innebär rättvisa en samhällsordning som följer principen om alla individers lika rättigheter, och att personer opartiskt belönas eller bestraffas för sina handlingar efter förtjänst”.

Den sista meningen är mest intressant. Där står både att alla individer har *lika rättigheter* och att personer ska *belönas efter förtjänst*. Det kan vara svårt att få ihop dessa två utsagor.

Låt oss börja med rättighetsbegreppet. Rättigheter kan delas upp i positiva och negativa sådana. Negativa rättigheter innebär mycket förenklat rätten att inte bli utsatt för en handling, medan positiva rättigheter innebär rätten att få en viss nytta levererad. Om alla människor har lika rättigheter, och dessa är positiva, innebär det att alla människor har rätt till samma levnadsnivå, något som ofta hävdas från vänster.

Men samtidigt står det att personer ska belönas för sina handlingar efter förtjänst. Så, om någon utbildar sig, flyttar till ett bättre betalt jobb eller anstränger sig särskilt mycket i arbetslivet, eller kanske tar stora risker och startar ett företag, ska den personen då tjäna mer pengar än andra? Eller bör vi inte ha några skillnader i inkomster, och bör politiker med skatter och bidrag se till att sådana skillnader inte finns?

Motsättningen illustreras av den klassiska uppdelningen av rättvisebegreppet i *lika förutsättningar* respektive *lika utfall*. Den förra definitionen innebär att människor bör ha så lika förutsättningar som möjligt att lyckas, medan den senare innebär att människor bör leva på samma standard oberoende av beteende, vilket i ett nutida svenskt sammanhang innebär omfattande politisk omfördelning. Något som till exempel vänsterpartiet och Lars Ohly är starka förespråkare av:

”Rättvisa, mina vänner, är produktiv”, sade Ohly i sitt tal och hävdade att en politik som utjämnar inkomstskillnader kommer att leda till ökad efterfrågan eftersom personer med högre inkomster redan har ”fyllt sitt konsumtionsutrymme”. I vänsterns tappning är det rättvist att låta Lars Ohly avgöra sådant.

Denna diskussion är tätt sammanknuten med begreppet jämlikhet. Man skulle kunna säga att de olika föreställningarna om rättvisa motsvaras av olika idéer om jämlikhet, i alla fall som ordet används i den politiska debatten. De som menar att rättvisa innebär lika utfall menar också vanligtvis att i ett jämlikt samhälle ska de flesta ha ungefär lika stora inkomster, medan de som ansluter sig till lika-möjlighetsprincipen menar att jämlikhet innebär att människor ska ha liknande livschanser.

Men faktum är att båda hållningarna innebär en glidning från vad jämlikhet egentligen innebär. För begreppet handlar primärt varken om inkomster och förmögenheter, utan om hur staten ska behandla sina medborgare. Enligt Wikipedia betyder jämlikhet nämligen ”alla människors lika värde. Det innebär att alla människor ska vara lika inför lagen och ha samma rättigheter oavsett etnicitet, tro, utseende, sexuell läggning, status, åsikt, handikapp eller kön. Trakasserier och diskriminering på grund av olikheter är därför otolererbart”.

Glidningen i språkbruket, från ordets egentliga och ursprungliga betydelse, är en illustration av hur vänsterns makt över språket har lett till en makt över tanken. Den som vill tala för statlig utjämning av inkomster kan säga ”jämlikhet” och alla instämmer – fast det begreppet egentligen inte behöver ha något med utjämnade inkomster att göra.

En annan fråga är varför det endast är när det gäller ekonomiska frågor som inkomster och förmögenheter som ord som rättvisa och jämlikhet är så viktiga. Varför anses ett samhälle vara orättvist eller ojämnt om det finns skillnader i inkomst, men inte när det finns skillnader i skönhet eller sexuell attraktivitet? Varför ska just materiell standard vara det område inom vilket det är så viktigt med jämlikhet? Varför inte inom idrottsprestationer, eller konstnärliga sådana?

Dessutom kan man undra om det räcker lyfta upp de svaga, eller om man samtidigt ska trycka ner de duktiga för att samhället ska anses jämnt enligt vänsterns användning av begreppet? Ska vi då verkligen tillåta att Zlatan och Astrid Lindgren är/var så mycket mer begåvade än vi andra? Är det rättvist? Varför har vi inte utjämning inom detta område? Och tänk på Fredrik Ljungberg, som är både snygg och duktig på fotboll. Borde vi inte tvinga honom att genomgå en fulhetsoperation, för att platta till skillnaderna i utseende?

Kopplat till både rättvisa och jämlikhet är det vanligt förekommande klyftor.

”Det är en politik som ökar klyftor” sade till exempel Lars Ohly och syftade på den borgerliga alliansens föreslagna skattesänkningar.

Men klyfta betyder ”stor skiljaktighet t ex i åsikter eller egenskaper” (Esseltes Svensk ordbok). Återigen handlar det inte primärt om inkomster och det finns inte heller något normativt i begreppet. Man kan tänka sig en rad individer (eller till och med en grupp) som har samma förutsättningar som alla andra, men som av ett eller annat skäl frivilligt väljer en annan utvecklingsväg. Och då ökar klyftorna. Det innebär nödvändigtvis varken ett problem eller att samhället är orättvist eller ojämnt. I svensk debatt utgår vi ifrån att klyftor innebär skillnader i inkomster eller förmögenheter, att dessa är skapade av (för lite) politik och att det skulle vara av ondo.

De tre begreppen rättvisa, jämlikhet och klyftor är alltså mycket krångligare och mer diskutabla än vad det låter som i den offentliga debatten. Ändå kommer vänsterpolitiker undan med att använda orden lite hur som helst, ofta slentrianmässigt, utan att någon kräver dem på en förklaring av vad de egentligen menar. Det är mycket synd, och innebär en försvårande uppförsbacke för motståndarna. Det är politiskt mycket svårt att vara för

orättvisa, ojämlikhet och klyftor – vilket det kan låta som att motståndarna är, fast de bara är emot vänsterns definition av dessa begrepp.

I sitt tal nämnde Mona Sahlin orden rättvisa och orättvisa i olika böjningsformer flera gånger. Det handlade om att bekämpa orättvisor, om att stärka rättvisan, etc. Men aldrig fick vi höra henne definiera begreppet.

Sahlin avslutade sitt tal så här: ”Sverige har råd med rättvisa.” Hon ser alltså rättvisa som en kostnad, som något man har råd med. Hur kommer det sig?

I decennier har ekonomer diskuterat om det finns en avvägning mellan utjämning via politisk omfördelning och ekonomisk effektivitet. Socialdemokraterna har hela tiden hävdade att denna motsättning inte finns.² Ändå säger Sahlin alltså att rättvisa är en kostnad.

Det är i sammanhanget intressant att titta på vilken sorts rättvisa hon menar. Det finns skäl att anta att Sahlin menar lika utfall snarare än lika möjligheter. Det är främst en så omfattande omfördelning som den svenska – som närmar sig lika utfallsprincipen – som innebär allvarliga ekonomiska effektivitetsförluster. Omfördelning för att uppnå lika möjligheter är enligt många ekonomer snarare en tillgång ur effektivitetssynpunkt, en samhällsekonomisk vinst, givet att incitamentsstrukturer inte snedvrids alltför mycket

Om Mona Sahlin inte vill förkasta flera decenniers kamp om verklighetsbeskrivningen får man alltså anta att hon menar rättvisa enligt lika utfallsprincipen. Men samtidigt talade Sahlin om lika förutsättningar: ”För mig är politik att vilja skapa många livschanser”. Det är alltså svårt att få en tydlig bild av vad Sahlin menar när hon säger rättvisa, annat än att det är något bra och något som socialdemokraterna står för.

Intressant är också följande mening: ”Politik är att vilja bekämpa orättvisor och diskriminering.” Där fick alltså Sahlin in både den rättighetsbaserade negativa definitionen i betydelsen icke-diskriminering, som egentligen är ett jämlikhetsbegrepp, och orättvisa i betydelsen ekonomiska skillnader. Förvånansvärt nog sa Sahlin aldrig ordet jämlikhet.

Ordet klyfta förekom fyra gånger i Sahlins tal. Hon menade att politiken är vägen att korrigera de klyftor som annars skulle växa sig allt större, att alliansregeringens politik leder till ökade klyftor och att socialdemokraternas vill minska dem.

Men frågan är om det finns några ekonomiska klyftor över huvud taget i Sverige. Ur ett livscykelperspektiv är i alla fall skillnaderna i total livsinkomst försvinnande små – särskilt efter skatter och bidrag har räknats med – och tillhör de absolut minsta i västvärlden.

² Minns Göran Perssons tal om humlan, insekten som enligt aerodynamikens lagar inte borde kunna flyga men som ändå gör det. Faktum är att humlan visst borde kunna flyga enligt aerodynamikens lagar. Det är bara det att den använder sina vingar på ett annat sätt än de flesta andra insekter.

Sahlin använde alltså orden rättvisa, jämlikhet och klyftor i olika betydelser som sinsemellan inte går ihop. Detta är ett tecken på hur slappt dessa socialdemokratiska markörer tillåts användas i den offentliga debatten. Och hur svårt det kommer att vara för de borgerliga att göra något annat än att spela på bortaplan, med korta inspel sådär vart 15:e år, om man inte tar tag i språkbruket.

Därför var det upplyftande att lyssna på Nyamko Sabuni, som talade om ”rättvisa villkor för att hävda sig”, för att inte tala om Göran Högglund, som tog tydligt tog ställning för ett borgerligt rättvisebegrepp.

”Somliga tror att rättvisa är att alla har det likadant. Likadana bostäder. Likadana bilar. Likadana kläder. Det är inte en tanke för mig. Den är orealistisk. Och farlig. Erfarenheter från de östländer där de försökte genomföra något liknande förskräcker. Som människor är vi alla lika mycket värda. Men vi är inte likadana. Alla vill inte samma sak. Vi kristdemokrater kämpar för rättvisa. Och vi kämpar för rättvisa förutsättningar. (...)Jag vill höja golvet i samhället, lyfta dem som har det sämst. Men jag sänker inte taket. Inte för någon. Det är både en rätt och en vis politik.”

Solidaritet

Ett annat socialdemokratiskt nyckelord är solidaritet. En solidarisk person är någon ”som känner samhörighet med och är beredd att i varje läge stödja och hjälpa andra människor” (Esseltes Svensk ordbok).

Att vara solidarisk är alltså en känsla eller ett karaktärsdrag, något kan man ge uttryck för på många olika sätt. Det kan handla om vardaglig medmänsklighet eller hur människor, med en aktiv handling, ger stöd till andra som drabbas av katastrofer. Men i den offentliga debatten får man ibland intryck av att det enda sättet att göra det är att rösta eller att betala skatt. Är det rimligt? Är det inte mer solidariskt att aktivt och återkommande hjälpa sina medmänniskor än att lite slentrianmässigt lägga sin röst på socialdemokraterna vart fjärde år? Ja, man skulle till och med kunna fråga sig om det, om man utgår från vad ordet egentligen betyder, i själva verket inte är mindre solidariskt att via skattsedeln betala för att låta någon annan ta hand om vår medkänsla.

Mona Sahlin använde begreppet solidaritet sex gånger i sitt tal. Den var lösningen på alltifrån ungdomsarbetslösheten och bostadsbristen till klimatet. (Det sistnämnda även något som Peter Eriksson tog upp.) Solidariteten är rättesnöret för den socialdemokratiska politiken och något som samhället och medborgarna tar gemensamt ansvar för.

Men Mona Sahlin förklarade aldrig vad hon menade med uttrycket. Och det kan man förstå. För inte kan väl ett karaktärsdrag vara ett rättesnöre för ett politiskt parti? Och frågan är om samhället kan och bör ta ansvar för sina invånares karaktärsdrag?

Men socialdemokraterna tillåts använda sina tomma signalord, med positiva värdeladdningar, utan att de synas av borgerligheten.

Välfärd

Begreppet välfärd är enligt Nationalencyklopedin ”en samlande benämning på människors levnadsförhållanden”. Det har alltså inget med skatter och offentlig sektor att göra. Men i den politiska debatten har uttrycket kommit att stå för olika former av offentligt finansierad verksamhet eller bidrag som syftar till att på ett eller annat sätt ge stöd till människor.

Lars Ohly, som flitigt använde begreppet välfärd i denna betydelse, sade till exempel att 200 000 nya jobb i offentlig sektor är ”en nödvändighet för att vi ska kunna få en välfärd värd namnet”.

Att välfärd blivit synonymt med den offentliga sektorn visas inte minst av att politiker, till höger och vänster, ofta använder ordet i bestämd form: välfärden.

”Vår samhällsmodell kräver att alla är med och hjälps åt att upprätthålla välfärden” (Sahlin).

Eller i Ohlys ännu skarpare uttalande: ”Det krävs en starkare vänster som kan slå tillbaka högeralliansens hot mot välfärden och rättvisan.”

Men för den som vill ha lägre skatter och en mindre omfattande offentlig sektor är detta språkbruk förödande. Att vara emot välfärd är politiskt mycket svårt. Att vilja ge människor sämre levnadsförhållanden är ingen valvinnare.

Men den som är för ett mer begränsat offentligt åtagande är inte emot välfärd. Man kan till och med vara övertygad om att människors levnadsförhållanden skulle öka avsevärt med lägre skatter och ett mindre offentligt åtagande. Därför är det att gräva sin egen grav för borgerliga politiker att likställa välfärd med offentliga utgifter, vilket allianstalarna gjorde ett flertal gånger i de tal vi har tittat på.

I sitt tal år 2006 sa Fredrik Reinfeldt välfärd, i betydelsen offentligt finansierad vård och omsorg, tre gånger. Bland annat talade han om ”den skattefinansierade svenska välfärd vi alla är så stolta över”.

Göran Hägglund sa i sitt tal att vi står inför en välfärdsutmaning. Med det menade han att det kommer att bli svårt att finansiera den vård och omsorg samt de pensioner som en åldrande befolkning kommer att kräva. Vi har alltså en borgerlig socialminister som sätter likhetstecken mellan människors levnadsförhållanden och offentliga utgifter för pensioner och sjukvård.

Även Nyamko Sabuni använde ordet välfärd i betydelsen politiska åtgärder, om än i en kritisk kommentar om socialdemokraternas politik.

Trygghet

Ett annat vanligt förekommande begrepp är trygghet, återigen oftast i bestämd form. Också detta positiva begrepp har kopplats till höga skatter och offentliga utgifter. *Tryggheten* innebär nästan alltid fler och mer omfattande offentliga bidrag. Väldigt sällan talas det om en egen

förmögenhet, om förutsebarhet, om egenmakt och oberoende från politiska beslut. Det finns därför anledning att resa en rad frågor kopplade till begreppet:

Blir människor tryggare av att veta att det finns ett allmänt skyddsnät av socialförsäkringar eller av att ha möjligheten att spara ihop till en halv miljon på banken?

Är människor mer trygga om de betalar skatt och kan ana att de kan få tillbaka en viss del av de skatter de betalat in om de av någon anledning inte längre kan försörja sig? Eller är människor tryggare om de får möjlighet att behålla sina pengar och själva ta ansvar för sin sjuk- och arbetslöshetsförsäkring?

Några sådana funderingar ägnade sig Sahlin inte åt i sitt tal. I stället sa hon att socialdemokraterna lagt förslag som ökar ungdomars rörlighet på arbetsmarknaden, men ”utan att rycka undan tryggheten”. Hon specificerade aldrig vad hon menade med det.

Nyamko Sabunis två uttalanden av ordet var tydligare. Dels pekade hon på att det innebär trygghet att ha en inkomst från eget arbete, dels tryggheten i att kunna välja med vem man ska dela sitt liv.

Samhället

Här behandlas begreppen samhälle och gemensam.

Samhället

Enligt Nationalencyklopedin är samhälle ”en benämning på en grupp individer förenade av ett nätverk av sociala relationer med viss varaktighet och kontinuitet över tid. Till övriga kännetecken hör att individerna har en gemensam kultur och tradition, att samhället överlever sina invånare, att det till största delen reproducerar sig självt och att det är territoriellt avgränsat”.

Den gemensamma nämnaren mellan människor i ett samhälle är alltså primärt relationsbaserad, social, inte politisk. Ändå har begreppet kommit att likställas med det politiska eller staten, som i uttrycket: ”Det sköter samhället om”. Man bortser då ifrån att den absoluta majoriteten av all social samverkan är opolitisk, för att inte säga apolitisk. Ett samhälle består främst av dess medlemmar, som samarbetar i familjer, föreningar eller i lösa relationer, kommersiella eller andra.

Men många politiker jämställer samhället med den offentliga sektorn, det vill säga den minimala del av vårt liv som ägnas åt politik (att inte förväxlas med den stora del av politiken som ägnar sig åt våra liv). Mona Sahlin sa exempelvis så här:

”Som medlem i a-kassan tar man eget ansvar och samhället ska se till att skyddet hjälper vidare till nästa jobb och nästa utbildning.”

Nyamko Sabuni lät i sitt tal undslippa sig en *samhället*, i betydelsen politiska stödmekanismer: ”Flickor kan inte söka stöd hos samhället.”

En fråga man ställer sig är om Sabuni, och inte minst Sahlin, som likställer samhälle och den offentliga sektorn, anser att all mänsklig samverkan som inte går via politiken är irrelevant? Varför reducerar de annars språkligt all social samverkan till det politiska? Och varför ska politiker bry sig om huruvida flickor föredrar att söka stöd hos exempelvis frivilligorganisationer som verkar i samhället?

Ett typiskt uttryck för sammanblandningen är bruket av uttrycket ”välfärdssamhälle” (Sahlin), som inte innehåller bara en konstig betydelse, utan två. Ett samhälle är alltså en grupp individer och som vi såg ovan betyder välfärd *människors levnadsförhållanden*. Ett välfärdssamhälle där människor har det bra, helt enkelt. Och ett sådant skulle mycket väl kunna se ut lite hur som helst. I vilket fall som helst har det inget att göra med hur höga skatterna är eller i vilken omfattning den offentliga sektorn har.

Kostnader

Här diskuterar vi begreppen kostnad, satsning, subvention samt reform.

Kostnad

I amerikansk reklam står det ofta ”big savings”. Med det menas inte stora besparingar, i betydelsen att folk har mycket pengar på banken, utan att det är billigare att köpa den varan än normalt, och att man, om man väljer att göra det köpet hos dem just då, sparar pengar jämfört med om man skulle göra inköpet någon annanstans eller vid någon annan tidpunkt. Men man tjänar inte något på att köpa varan jämfört med att inte köpa den.

Ett liknande språkbruk finns i offentlig ekonomi. Man säger ofta att en reform ”kostar 20 miljarder”, oberoende om reformen innebär ökade offentliga utgifter eller minskade offentliga intäkter. Men en utebliven intäkt är ingalunda någon kostnad, utan just en utebliven intäkt. Och en sådan, liksom en skattesänkning, kostar naturligtvis ingenting.

Peter Eriksson kallade i sitt tal avdraget för hushållsnära tjänster för ”dyrt”. Det innebär att han upplever det som en kostnad, vilket alltså uppenbarligen är fel.

Ett liknande problem finns i uttrycket ”att finansiera en skattesänkning”. Finansiera betyder ”tillhandahålla nödvändigt kapital för något”. Men en skattesänkning är som sagt inte kostnad, utan en utebliven intäkt. Därför kan man inte ”finansiera” en skattesänkning. Däremot, om man utgår ifrån oförändrad budgetbalans och en statisk ekonomi (två starka antaganden), kan man ”täcka upp intäktsbortfallet”. Ändå använde Fredrik Reinfeldt just ordet finansiera när han talade om införandet av jobbskatteavdraget: ”Finansieringen då? Det ska väl betalas. Är det inte så? Absolut!”

Subvention

Subvention är ett uttryck de flesta använder i den betydelse det har, enligt Wikipedia ”pengar som betalas av statsmakten för att sänka det pris som producenter eller konsumenterna upplever för en vara eller tjänst.”

Men de senaste åren har en glidning i ordets betydelse kunnat noteras. Politiker, företrädesvis till vänster, säger ”skattesubvention”, ett underligt begrepp eftersom subventioner per definition innebär att man spenderar offentliga medel.

Men det som vänsterpolitiker menar med uttrycket är inte ökade offentliga utgifter, utan minskade offentliga intäkter. Och det är ingen subvention.

Oftast har uttrycket använts i diskussionen om avdraget för hushållsnära tjänster. Det innebär att människor får behålla mer av sina pengar än tidigare. Endast om man anser att alla pengar i ett samhälle i utgångsläget är statens kan ett skatteavdrag, riktat eller oriktat, uppfattas som en subvention. Och det tycker nog inte ens Lars Ohly.

Peter Eriksson diskuterade frågan i sitt tal, och pratade om ”att ge särskilda skattesubventioner till dem som har gott om pengar och kan betala andra för att sköta s.k.

hushållsnära tjänster”. Han fick till och med till tankevrpan att ”det är fel sätt att göra av med skattebetalarnas pengar”. Som att det är att göra av med deras pengar när de själva får behålla en större del av dem. Är det fel att skattebetalarna själva får bestämma hur de vill spendera sina pengar? Sedan menar han till och med att sänkningen måste ”betalas” (i detta fall med en förändring i arbetsgivaravgifterna för småföretagare).

Pensionärsskatt har blivit ett begrepp som används på ett liknande, felaktigt sätt. ”Hur ska de äldre kompenseras för pensionärsskatten?”, frågar sig Mona Sahlin i sitt tal. Det hon syftar på är de skattesänkningar på arbetsinkomster som den borgerliga regeringen har genomfört. Och eftersom pensionärer inte arbetar påverkas de givetvis inte direkt av sådana sänkningar. Men att påstå att sänkta skatter för vissa skulle vara detsamma som en extra skatt för andra är förstås rent felaktigt.

Satsning

Andreas Carlgren representerar centern, det parti i alliansen som tydligast talat om att det inte räcker med ett maktskifte, utan att det även krävs ett värderingsskifte. Språket är, som vi redan sett, nyckeln till ett sådant skifte. Miljöministern talade mest om miljö och riskerade därför inte i samma utsträckning som de andra att hamna i den socialdemokratiska språkfällan – utom möjligen i sitt sätt att använda ordet ”satsning”, som tydligen mest handlade om offentlig satsning.

Precis som socialminister Göran Hägglund talade om satsningar på äldreboende och psykiatri i form av ökade offentliga utgifter och Peter Eriksson talade om en rad olika ökade offentliga utgifter som satsningar, skröt Carlgren med att han satsat mer pengar på miljön än den socialdemokratiska regeringen. Carlgren har naturligtvis inga egna miljarder att satsa, utan skattebetalarnas pengar, vilken kanske är en petitesse. Men mer underligt är att man aldrig hör en borgerlig politiker säga ordet satsning i betydelsen minskade offentliga utgifter. Innebär varje ansträngning en politiker gör att han eller hon spenderar mer pengar? I så fall skulle varje insats en politiker gör innebära en höjning av de offentliga utgifterna. Och det kan väl inte vara meningen. I alla fall inte om man kallar sig för borgerlig.

Ingen höjer väl på ögonbrynen över att Lars Ohly påstår att ”den största enskilda reformen för att skapa fler jobb i Sverige är en stor satsning på välfärdssektorn”, och därmed använder satsning och välfärd som synonymer till ökade offentliga utgifter och offentlig sektor. Men det är högst olyckligt när borgerliga politiker gör detsamma.

Reform

Ett begrepp som liknar satsning, eftersom det också innebär en politisk åtgärd, är ”reform”. Enligt Wikipedia betyder begreppet ”omdaning, ombildning, omgestaltning, förbättring, förändring till ett nytt och bättre tillstånd på samhällsinstitutionernas, lagstiftningens eller sedernas område”. Definitionen anger således inte att förändringen ska gå i någon särskild riktning, förutom till det bättre, för att få kallas reform. Både mer och mindre offentliga utgifter, både politisk reglering och politisk avreglering kan vara reformer. Hur kommer det

sig att begreppet reform i det politiska samtalet och i media nästan alltid anger förändringar som innebär mer politik och mer offentliga utgifter?

”Hur blir det med tandvårdsreformen”, frågar sig till exempel Mona Sahlin.

Positivt nog säger dock Göran Hägglund: ”reformeringsen av psykiatrin handlar faktiskt mer om organisation än resurser och visar språklig insikt i att en reform inte alltid behöver innebära ökade offentliga utgifter.”

Nyamko Sabuni uppvisar en liknande insikt på flera olika ställen i sitt tal, men säger samtidigt att ”den viktigaste reformen för att underlätta inträdet till arbetsmarknaden för nyanlända är instegsjobben”, som innebär ökade offentliga utgifter.

Sökes: Borgerligt självförtroende

Socialdemokraterna och vänstern i allmänhet har intresse av att förvandla innehållet och betydelsen i politiska nyckelord i sin favör. Det är naturligt för varje politiker att försöka skaffa sig ett språkligt försprång. Vänstern har varit mycket skicklig när det gäller detta. Rättvisa har kommit att betyda lika utfall, välfärd har getts innebörden offentliga utgifter och skattesänkningar har förvandlats till subventioner.

Detta utan att de borgerliga kämpat emot. I stället har de lämnat språklig walk over. De menar rätt, men säger ofta fel, antagligen omedvetet. Nyamko Sabuni likställer samhället med det offentliga, Göran Hägglund menade att det faktum att vi blir äldre är en välfärdsutmaning när det i själva verket är ett tecken på välfärd, Andreas Carlgren talade om satsning enkom i betydelsen ökade offentliga utgifter medan Fredrik Reinfeldt pratade om finansierade skattesänkningar.

För att maktskiftet ska kunna följas upp av det värderingsskifte i borgerlig riktning som inte minst Maud Olofsson talar om krävs det att alliansen tar kampen om språket. De måste börja ifrågasätta det av vänstern präglade politiska språkbruket och börjar fundera på hur de använder ord och begrepp och vilka värden och innebörder de lägger i dem.

Tänk om rättvisa handlade mer om att det måste löna sig att arbeta och utbilda sig än om att alla ska ha det likadant oavsett vad man gör? Eller tänk om satsning på välfärd betyder sänkt skatt så fler kan ta hand om sin egen trygghet snarare än ökade skatter och offentliga utgifter?

Varför inte börja redan nu, i Almedalen 2008? Denna skrift ger vägledning, inte främst om vad alliansens företrädare bör säga, utan framför allt vad gäller vad de inte bör säga. Tänk på vad ni säger!

